

16329

Генерал

**VELIKA BITKA
POD
STALINGRADOM**

16329

INTERNATIONAL

16329

W 27. 12. 1960 / 3377

VELIKA BITKA POD STALINGRADOM

Velika bitka pod Stalingradom, kjer so naše čete šest in pol meseca (od srede julija 1942 do začetka februarja 1943) bili krvave bitke z nemško fašistično soldatesko, je bila odločilni dogodek vojne kampanje 1942 in 1943, v katero so bili uprti pogledi vsega človeštva.

Hitler je vrgel na Stalingrad najboljše sile nemške vojske, tehnično sijajno opremljene. Omejeni nemški kaplar je hotel pod Stalingradom razbiti Rdečo Armado, osvojiti mesto ter razviti ofenzivo vzdolž Volge proti severu, da bi na ta način odrezal Moskvo - prestolnico sovjetskih narodov - od njenega zaledja na Volgi in Uralu, nas prisilil k predaji in zmagoslavno končal vojno. Toda Hitler se je pošteno uračunal. Bitko, ki je po svoji silovitosti in napetosti prekosila vse bitke kdajkoli prej, je zmagovito izvojevala Rdeča Armada.

V borbi pod Stalingradom so se združili v mogočno in edinstveno silo naperi Rdeče Armade, vojaška in delovna požrtvovalnost Stalingrajčanov in stalingrajskih delavskih bataljonov ter enodušno brezprimerno prizadevanje narodov vse naše zemlje v zgodovinski obrambi Stalinovega mesta.

Zmaga Rdeče Armade pod Stalingradom je bila zagotovljena po zaslugi genialnega vodstva Vrhovnega komandanta naših oboroženih sil maršala Sovjetske Zveze, tovariša Stalina.

Stalingrajska bitka je jasno izpričala nezlomljivo moč naše domovine, pokazala borbena silo in vojaško mojstrstvo Rdeče Armade, sijajno vojno ostroumnost stalinskih vojskovodij.

Vojna situacija

v začetku 1. 1942 in načrti nemškega poveljstva

Ko je Hitler začel svoj verolomni napad na Sovjetsko Zvezo, je zatrdno računal, da bo vojno izpeljal in zaključil bliskovito - v dobi meseca ali dveh - razbil Rdečo Armado, zavzel najvažnejša središča dežele ter s tem prisilil vlado naše države k popolni predaji.

Toda ni se zgodilo niti približno tako, kakor si je zamislil Hitler. Kljub temu, da je orjaški in dobro pripravljeni vojni stroj navalil na Rdečo Armado, so naše junaške čete vzdržale udarce nemških čet. Pričel se je spopad, ki po obsegu, trdovratnosti in silovitosti nima primere nikjer.

V prvi poletni kampanji je Rdeča Armada doživljala precejšnje neuspehe. Toda ni se umikala brez ogorčenih bojov, zadrževala in utrujala je sovražnika, zatirala njegovo živo silo in uničevala njegovo tehniko.

Na jesen 1941. leta je nemško poveljstvo vrglo vse svoje osrednje sile na sovjetsko glavno mesto. Od oktobra do decembra 1941. leta se je v smeri Moskve bila bitka, ki jo je Hitlerjevo dnevno povelje proglasilo za „poslednjo veliko in odločilno bitko“.

Bitka pred Moskvo, generalna bitka prvega leta vojne, se je zaključila prav kakor so se zaključile bitke v severo zapadni smeri pri Tihvinu in v južni smeri pri Rostovu - z zmago Rdeče Armade. V zimi 1941-42 so naše čete vodile ofenzivne operacije na mnogih sektorjih fronte od Leningrada do Črnega morja in so v štirih mesecih napredovale na nekaterih mestih več kot 400 km.

Tako se je zimska kampanja na sovjetsko nemški fronti zaključila s popolnim propadom Hitlerjevih načrtov. Nemška fašistična vojska je doživela svoj prvi veliki poraz v drugi svetovni vojni. Ta poraz je za zmerom razblinil bajko o „nepremagljivosti nemške vojske“ in izpričal, da je Rdeča Armada mogočna vojaška sila, ki ni samo sposobna upreti se navalom nemških fašističnih vojsk, ampak jih tudi poraziti v odprti borbi. (Sovinformbiro)

Vojna se je izpremenila v dolgotrajno bojevanje z menjajočimi se uspehi. Spričo očitne premoči antihitlerjevske zveze nad silami fašističnega bloka je za hitlerjevsko Nemčijo že prej bila in ostaja tudi še danes zelo črnogleda perspektiva v razvoju vojne.

Že davno je postalo vsakomur jasno, da bi se v primeru skupnega aktivnega nastopa protihitlerjevske zveze pretvoril obroč blokade krog Nemčije v obroč oboroženih suhozemskih front, ki bi sodelovale aktivno in sporazumno in bi se s tem brez dvoma znatno približal čas zmage svobodoljubnih narodov. Tega so se hitlerjevski poglavarji tudi zavedli in niso mogli prikriti razburjenja. Poraz hitlerjevskih armad v zimi 1942 - 43 in uničenje njihovih načrtov je naglo slabilo strateški položaj Nemčije, kar pa ni bilo izkoriščeno v načrtu vodenja celotne svetovne vojne : udarci Rdeče Armade niso bili dopolnjeni z otvoritvijo druge fronte v Evropi.

Na pomlad in v poletju 1942 so se hitlerjevske armade borile kakor prej, samo na eni, na sovjetsko nemški fronti. Vojna

naših zaveznikov v Afriki ta čas - v poletju 1942 - ni vezala kakšnih znatnejših sil hitlerjevske zveze in zato tudi ni mogla občutno vplivati na splošni strateški položaj. Nemci so se podvizali, da se okoristijo s tem dejstvom.

Hitlerjevski kolovodje so dobro razumeli prehodni značaj situacije, ki je postala zanje v poletju 1942 ugodna in so hiteli, da jo čim prej kolikor mogoče izkoristijo. Zavedali so se, da čas dela proti Nemčiji, da dolgotrajna vojna pomenja neprestani porast vojne sile Sovjetske Zveze, kopičenje borbenih izkušenj Rdeče Armade ter zaradi tega slabitev hitlerjevskega vojnega stroja. Hitlerjevsko poveljstvo je hitelo, kajti začasne prednosti, s katerimi je nemška vojska vojno pričela in katere je v času zimske kampanje 1941 - 42 že znatno izgubila, bi utegnile v nadaljnjem razvoju končno izginiti in odstopiti mesto odločnim in mnogo večjim prednostim Rdeče Armade.

Razbiti za vsako ceno Rdečo Armado, prisiliti Sovjetsko Zvezo h kapitulaciji in potem, izkoriščajoč bogate ekonomske vire naše zemlje, nadaljevati borbo proti Angliji in Ameriki za ustvaritev svetovnega gospodstva - to je bil glavni strateški cilj, ki so si ga postavili nemški fašistični osvajalci v poletju 1942.

Tudi to pot so si Nemci postavili kot glavno in odločilno nalogo zavzetje Moskve. Odločili pa so se zato na osnovi izkušenj, ki so jih doživeli pri porazih pod Moskvo jeseni in pozimi 1941, da namreč ne bodo napadli glavnega mesta z odprtem jurišem, ampak z lagodnim obkoljevalnim manevrom. Hitlerjevsko poveljstvo se je namenilo zadati glavni udarec našim četam z jugozapada, se prebiti do Volge, presekati prometne vezi Kavkaza s središčem evropskega dela SZ, razviti zatem ofenzivo proti severu vzdolž Volge, vdreti v zaledje Moskovskega strateškega rajona, izolirati ga od baz na Volgi in Uralu ter zavzeti Moskvo z boka, pri čemer bi bile razbite sile Rdeče Armade. Istočasno je bil v načrtu pomožni strateški udarec na jug, prvič zaradi odtegnitve sil RA od središča odločnih dogajanj, drugič zaradi osvojitve hranilnih, sirovinskih ter v prvi vrsti petrolejskih virov Kavkaza. Nemško fašistično poveljstvo si je hotelo na ta način zagotoviti nadaljno preskrbo goriva in življenskih potrebščin v vojni, obenem pa zavzeti pajvažnejšo izhodiščno bazo za prodiranje na Bližnji Vzhod. Da je ta zamisel Nemcem uspela, bi si brez dvoma ustvarili vse potrebne pogoje za najširše strateške podvige proti Indiji.

Operativni dokumenti, ki so bili zaplenjeni pri sovražniku, nam izpričujejo, da bi se morale ofenzivne operacije nemške vojske v poletju 1942 razvijati z bliskovito brzino. Hitlerjevsko poveljstvo

je završno računalo, da mu bo uspelo do 10. julija zavzeti Borisogljeb, 25. julija Stalingrad, 10. avgusta Saratov, 15. avgusta Kujbišev, 10. septembra Aizamas, 25. septembra Baku. V oktobru in novembru 1942 bi se po vseh znakih morale izvesti odločilne operacije proti sovjetskemu glavnemu mestu.

Najkočljivejša in najtežja sovražnikova naloga je bila koncentracija potrebnih sil in sredstev za izpeljavo ofenzivne operacije. Nemci so že v jeseni 1941, a še posebej v veliki bitki pod Moskvo občutili veliko pomanjkanje sil ter imeli mnogo težav. Kakšen izhod so našli iz tega položaja?

Dejstvo, da ni bila v Evropi ustvarjena druga fronta, je hitlerjevsko poveljstvo izkoristilo in brez vsakega tveganja poslalo na sovjetsko nemško fronto prav gotovo vse svoje strateške rezerve. Od 256 nemških divizij, je bilo poslano tja 179 divizij, to se pravi 70 odstotkov vseh sil Nemčije. Razen tega je Hitler poslal na sovjetsko nemško fronto še 61 divizij svojih vazalov. Tako so Nemci postavili proti Rdeči Armadi 240 divizij, skoraj dvakrat več, kakor so jih postavili proti Rusiji v prvi svetovni vojni. Glavnino svojih armad so Nemci osredotočili v jugozapadni smeri. Da bi zavarovalo potreben prevoz sil, je nemško fašistično poveljstvo pričelo z ofenzivnimi operacijami na približno 600 km dolgi fronti.

Modro analizo strateških načrtov hitlerjevske Nemčije v poletju 1942 je podal Vrhovni komandant maršal Sovjetske Zveze tovariš Stalin v zgodovinskem referatu 6. novembra 1942. Poglevitne značilnosti teh sovražnikovih načrtov so bile: Račun z dejstvom, da druge fronte v Evropi ni bilo ter poizkus, da se v najkrajšem roku odloči in dobi vojno s silami, ki so bila za ta cilj že nezadostne.

Obrambna bitka pod Stalingradom

Ko so Nemci zbrali udarne grupacije na jugozapadnem sektorju fronte, so pričeli z ofenzivnimi operacijami proti Harkovu in Izjum-Barvenkovu ter prav tako proti Kursku-Voronežu. Nemci so najprej osredotočili glavna prizadevanja v voronežski smeri z namenom, da se bodo po najkrajši poti prebili v zaledje Moskve. Pridobitev na času in olajšanje izpolnitve nadaljnjih nalog, to je bil odločilni namen glavnega udarca na Voronež.

Nemške fašistične armade so se hotele na vsak način prebiti do Voroneža, toda tam jih je zaustavil trdovratni odpor naših čet. Z močnimi protinapadi so naše edinice prisilile Nemce k

obrambi. Udarec, s katerim so računali, da bodo po najkrajši poti obšli Moskvo, je propadel.

Po neuspehu pri Voronežu je nemško fašistično poveljstvo namerilo svoj glavni udarec na Stalingrad. Zavzetje te važne strateške točke bi Nemcem omogočilo, da razvijejo zamišljeni strateški manever proti severu vzdolž Volge v zaledje Moskve. Zaradi precejšnje premoči v silah, posebno še v letalstvu, je nemškim fašističnim četam uspelo, da so v začetku avgusta 1942 napredovale do zapadne obale Dona.

Krvaveč preko kupov trupel svojih vojakov je sovražnik prodiral proti trdnjavi na Volgi. Nemške sile so bile kljub ogromnim izgubam še zmerom velike. Hitlerjevci so imeli dosti možnosti, da sproti izpopolnijo izgube s človeškimi rezervami in so pošiljali v ogenj zmerom nove in nove sile.

Edinice Rdeče Armade so v najtežjih okoliščinah zadrževale srditi sovražnikov pritisk na zapadni obali in v severnovzhodnem kolenu Dona. S temi trdovratnimi boji jim je uspelo pridobiti na času za ojačenje obrambe mesta Stalingrada.

Sredi avgusta 1942 so bile naše čete po trdovratnih bojih primorane, da se umaknejo na vzhodno obalo Dona. Ogorčene borbe v rajonu Kotelnikova so se zaključile z umikom Rdeče Armade izza reke Mišovke ter na linijo jezera južno od Stalingrada.

Od tega trenutka dalje je nemško fašistično poveljstvo nameravalo razbiti našo obrambo z dvema klinoma: na severozapadu z udarno grupacijo dveh tankovskih, šest pešadijskih in dveh motoriziranih divizij proti Vertjači - severnemu predmestju Stalingrada; z jugozapada pa je prejela nalogo ustvariti klin grupacija dveh tankovskih divizij, ene motorizirane divizije in treh pešadijskih divizij, ki naj bi bile prodirale iz rajona zapadno od Abganerova proti južnemu predmestju Stalingrada. V prostoru med tema dvema glavnima klinoma je bilo opaziti še majhen klin od Kalača naravnost na Stalingrad. Za ta udarec so bile določene tri sovražnikove divizije. Na ostalih sektorjih v stalinograjski smeri bi moralo prodirati vsega okrog 15 pešadijskih divizij.

Ta operativni načrt je bil izdelan po šablonski shemi nemške šole, po shemi, kakršno Nemci neizpremenjeno ponavljajo v vsej drugi svetovni vojni od vsega njenega začetka.

V prvem razdobju stalinograjske bitke se Nemci niso mogli meriti z nami niti v sposobnosti operativnega ustvarjanja naših vojskovodij niti po vrlinah moštva; njihova velika premoč je bila le v silah in tehničnih sredstvih za borbo.

Sile sovjetskih armad, ki so prodirale proti sovražniku, so bile v tem razdobju razmeroma močno omejene. Sestavljala jih je slavna 62. armada ter cela vrsta drugih, razmeroma maloštevilnih formacij. Toda Rdeča Armada je ta čas že premogla bogate izkušnje mnogih obrambnih in ofenzivnih bojev. Tehnična oprema naših čet se je izboljšala tako v količini in kakovosti in še posebej v sijajnem protitankovskem orožju. Rdeča Armada je imela tudi še svoje posebne velike prednosti kakor n. pr. brezmejno hrabrost in nezlomljivo voljo svojih borcev, ki so se za ceno svojega življenja odločili izpolniti nalogo, ki jim jo je ukazal tovariš Stalin - ubraniti Stalingrad in razbiti sovražnika.

17. avgusta 1942 se je pričela obrambna bitka na vzhodni obali Dona, na daljnih prehodih k Stalingradu.

Nemški severni udarni skupini je s pomočjo mnogoštevilnega letalstva za ceno velikih izgub uspelo s silo preiti preko reke Dona ter prebiti naše obrambne položaje v rajonu Vertjačega. Po ogorčeni bitki so Nemci 23. avgusta prodrli na obalo Volge v rajonu naselij Rinok in Jerzovka. Ta nemški veliki taktični uspeh je občutno kompliciral obrambo Stalingrada. Naše poveljstvo je moralo zdaj oskrbovati stalingrajsko fronto z vzhoda, prevažati vse potrebščine preko Volge pod neprestanim ognjem sovražnika, ki je bil znatno v premoči tudi v zraku.

Istočasno z ofenzivo na severu je vršila nemška južna udarna skupina močne napade v rajonu Kalača.

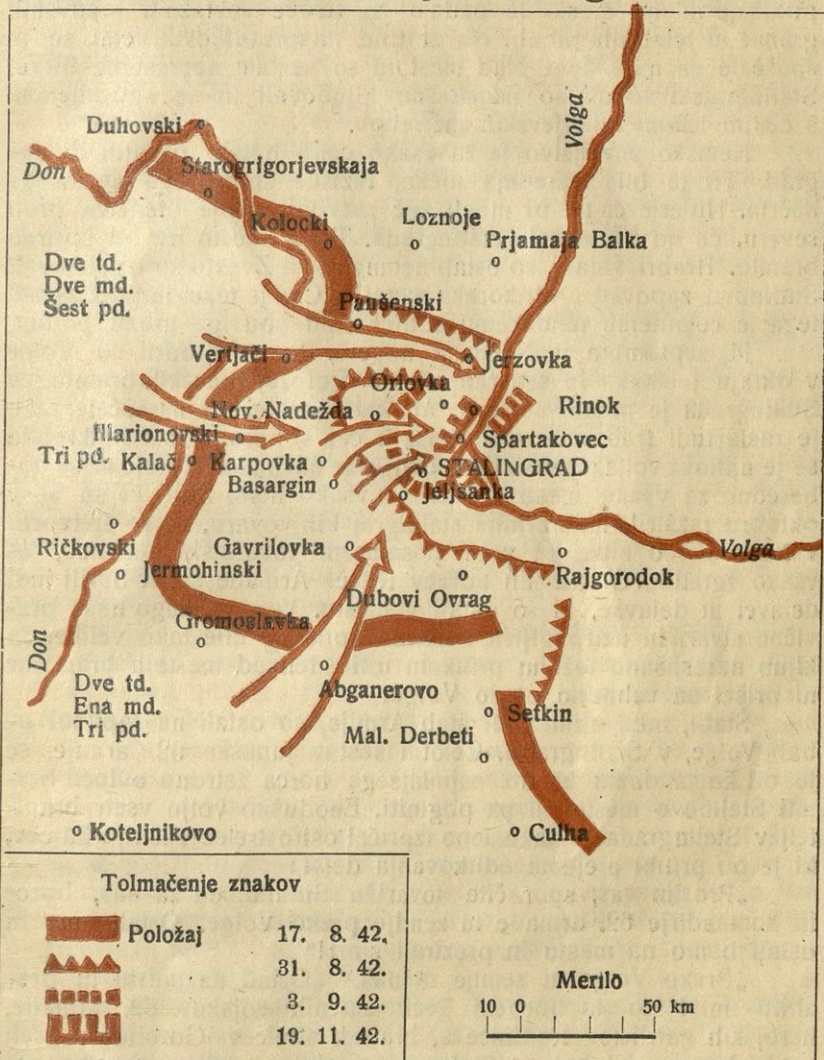
Naše poveljstvo je v drugi polovici avgusta uvidelo, da je brezsmiselno, nadaljevati borbo na prejšnjih položajih in da tudi našim obrambnim četam preti nevarnost, da bodo druga za drugo poržene. Zaradi tega so se naše edinice od 31. avgusta dalje postopoma umikale na nove obrambne položaje vzdolž reke Rosoške in Červljone, Severna stran Stalingrajske obrambe na liniji Spartakovec-Orlovka-Nevaja Nadežda, se je ta čas povsem ustalila.

Med pohodi na nove položaje so sovjetske čete vodile zelo aktivne obrambne boje. Nemška severna udarna skupina je bila prav tako sistematsko napadana s protiofenzivnimi sunki naših edinic. Nasprotnik je doživljal velike izgube, bil pa je še vedno mnogo močnejši od nas.

Nemci so z zbrano močno skupino napravili udarec proti postaji Basargino. Njihov namen je bil, da prebijejo fronto, s čemer so primorali naše poveljstvo, da je umaknilo svoje čete na bližnje prehode k Stalingradu. 3. septembra 1942 so na novo vzplamteli hudi obrambni boji. Na ta dan so se prav za prav pričele borbe za mesto.

Obrambna bitka pod Stalingradom

t. d. — tankovska divizija
 m. d. — motorizirana divizija
 p. d. — pehotna divizija

Divizija za divizijo je napadala naše položaje. Na obrambne položaje in na mesto je padalo na tisoče sovražnih topovskih granat in letalskih bomb. Na stotine nasprotnikovih letal se je spuščalo na naše čete. Nad mestom so se bile neprestane bitke. Stalingrajski sokoli so neustrašno kljubovali in se spoprijemali s celimi jatami hitlerjevskih jastrebov.

Nemško poveljstvo je za vsako ceno hotelo osvojiti Stalingrad. To je bila osrednja točka, težišče strateškega nemškega načrta. Hitlerjevci ne bi mogli več razvijati svoje ofenzive proti severu, če ne bi zavzeli Stalingrada. Toda mesto se je uporno branilo. Hrabri vojaki so ostali neomahljivi. Zvesto so izpolnjevali Stalinovo zapoved „Niti koraka nazaj!“. Čas je tekel in prav zaradi tega je celotnemu nemškemu strateškemu podvigu grozil polom.

14. septembra je Nemcem uspelo, da so prodri do Volge v okraju Jelšaaka in severno od nje. Položaj junaških braniteljev Stalingrada je postal še težji. Ali kakor so težave naraščale, tako je rasla tudi trdovratnost sovjetskih čet v borbi, rasla in krepila se je njihova volja, da uničijo osovražene osvajalce. Tolkle so se dobesedno za vsako mestno četrt, za vsako hišo. Boji, ki so se v oktobru razširili na ozemlje stalingrajskih tovarn, so se pretvorili v neusmiljeno bitko za vsak posamezni tovarniški oddelek, za vsako zgradbo. Ob ramah borcev Rdeče Armade so se borili tudi delavci in delavke, ki so ostali v mestu. Vera v zmago naše pravične stvari in neupogljiva borbena volja so bile tako velike, da kljub nezaslišano težkim prilikam niti eden od mestnih branilcev ni prišel na vzhodno obalo Volge.

Štabi, med njimi tudi štab Armije, so ostali na zapadni obali Volge, v Stalingradu. Celotni sestav junaške 62. armije, se je od komandanta pa do najmlajšega borca zatrdno odločil braniti Stalinovo mesto ali pa poginiti. Enodušno voljo vseh braniteljev Stalingrada je tako lepo izpričal ostrostrelec Vasilije Zajcev, ki je ob priliki prejema odlikovanja dejal:

„Prosim vas, sporočite tovarišu Stalinu, da za nas, borce in komandirje 62. armade ni zemlje preko Volge. Ostali smo in ostali bomo na mestu in prezirali smrt!“

„Preko Volge ni zemlje za nas.“ „Ostati na mestu in prezirati smrt!“ to sta borbeni gesli slavnih vojakov 62. armade, herojskih gardistov Rodimceva, hrabrih strelcev Gorohova, vseh tistih, ki so v borbah za Stalinovo mesto porazili sovražnika, porazili samo smrt.

27. septembra 1942 je ameriški časopis „New York Herald Tribune“ takole opisoval borbe pod Stalingradom:

„V nepopisnem kaosu, ki se ga predočiti ne da, v kaosu silovitih požarov, gostega neprodirnega dima, bombnih eksplozij, porušenih zgradb in mrtvih teles so branilci branili mesto. Branili s strastno odločnostjo, češ, ne bomo samo izginili, če bo tako nanoslo, ne bomo se samo branili, ampak tudi napadli kjerkoli bo to le mogoče. Ne glade na žrtve, brez ozira na sebe, na svoje tovariše, na svoje mesto. Takšne bitke niso predvidene v strateških računih: One se bijejo s plamenom mržnje s strastjo, kakršne ni poznal London niti v najtežjih dneh nemških napadov iz zraka. Toda prav s takšnimi bitkami se vojne dobivajo.“

Neštevilni so junaški vojaški podvigi, ki so jih izvedli branilci Stalingrada.

V času borbe na prelazih k Stalingradu je ena naših edinic prejela nalogo, da zavzame železniško križišče. Po tretjem napadu je bilo križišče zavzeto. V tem poslednjem napadu je padel junaške smrti borec Ljahov, rudar iz Doneške kotline. Svojim tovarišem je zapustil zapiske z naslednjo vsebino:

„V tretje smo prejeli zapoved, da navalimo na križišče. Križišče bomo zdaj vzeli ali pa bomo umrli. Če umrem, naj ostane v vaših očeh komunist: speročite tovarišu Stalinu, da se nisem bal žrtvovati življenja, ko sem ga dal za stvar Stalina, in tega mi ni žal. Če bi imel pet življenj, bi dal vseh pet za njega brez oklevanja. Tako drag mi je ta človek.

Donbaski proletarec Ljahov,

V teh edinstvenih besedah borca - junaka, v sijajni luči odseva velika ljubezen ruskega človeka do svoje domovine, do voditelja narodov, tovariša Stalina. Splošno narodno občudovanje je šlo triintridesetim junakom herojem 62. armade. Na obrambni položaj ki so ga ti junaki branili, je navalilo na desetine nemških tankov s pešadijo. Borci se niso premaknili z mesta. Spretno naperjeni ogenj protitankovskih pušk, granat in vnetljivih steklenic je uničil in poškodoval 27 sovražnikovih tankov. V ognju izstrelkov pušk in mitraljezov najboljših strelcev pa je padlo več kot 150 hitlerjevcev. Sovražnik je bil primoran umakniti se pred peščico tako silnih borcev. Domovina je nagradila svoje slavne sinove z odlikovanji in kolajnami.

Vsa dežela se spominja junaštva četvorice gardistov 62. armade: Bjelikova, Alejnikova, Bolota in Samojlova. Ti so odbili napad 30 nemških tankov in jih 15 od njih uničili.

Na vod neke tankovske brigade, ki je bil oborožen z avtomatskimi puškami in ki mu je zapovedal zastavnik Kalašnikov, sta navalili dve četi sovražnika, prav tako oboroženi z avtomat-

skimi puškami. Napadajoče Nemce je krepko podpiral ogenj iz minometov. Borci so pustili sovražnika v bližino 40 — 50 m in ga sprejeli z dobro merjenimi rafali. Nemci so bili odbiti z velikimi izgubami.

Naslednji dan je sovražnik s silo enega bataljona poiskoval nov napad na položaj, ki so ga branili junaški borci. Zdaj jih je ostalo vsega skupaj enajst. Toda ti so ponovno odbili sovražnika na ta način, da so iz neposredne bližine zasuli napadalce z osredotočenim ognjem. Pred položajem je obležalo okrog dvesto ubitih in ranjenih hitlerjevcev. Tudi tretji napad so odbili naši junaki. Tedaj je sovražnik napadel rov, v katerem so se skrili preostali borci Kalašnikovljevega voda in to s pomočjo štiridesetih bombarderjev iz zraka, na zemlji pa še z nekaj topniškimi baterijami. Junaški borci so s svojim vrlim komandirjem na čelu padli smelega smrti, ne da bi zapustili položaj. Slavnemu podvigu zastavnika Kalašnikova in njegovega voda je enakovredno junaštvo podporočnika Žačenkova in njegovih hrabrih borcev. Osem ur se je borila njegova mala grupa proti bataljonu sovražnikove pešadije, ki ji je pomagal še topniški ogenj. Ko so izstrelili svoje poslednje naboje, je podporočnik Žačenkov povedel svoje ljudi v napad na nož. Borili so se kakor levi proti številčno desedkrat močnejšemu nasprotniku. Podporočnik Žačenkov in njegovi hrabri tovariši so junaško padli, toda niso niti za las odstopili pred sovražnikom.

Starejši vodnik Hvostancev je ob priliki odbijanja napada nemških tankov uničil s topom in protitankovsko puško štiri težke nemške tanke, a petega je razbil z granato. Po vsem tem je Hvostancevu zmanjkalo municije. Vodnika so tanki obkolili. Ker je cenil smrt bolj od sramotnega ujetništva, je hrabri vojak zgrabil poslednjo granato ter se vrgel pod sovražni tank, in ga tako pogljal v zrak. Domovina je odlikovala svojega junaškega sina po smrti s podelitvijo naslova Heroj Sovjetske Zveze.

Primeri množičnega herojstva v borbi za Stalingrad so obsegli doslovno prav vse rodove orožja in borce, komandirje ter politične delavce.

Baterija enega naših minometalskih divizionov se je uspešno borila proti sovražniku, ki je trdovratno napadal. Uničila je sovražno baterijo, tri avtomobile, tri motocikle ter pobila več kot 300 Nemcev. Toda številčno mnogo močnejši sovražnik je napadal nezadržno kar naprej. Naši borci pri minometalcih so porabili že vso municijo. Toda povelja za umik ni bilo od nikoder in borci zvesti svoji prisegi, so pričeli odbijati sovražnika z ognjem iz pušk ter se v odločilnem trenutku vrgli v napad na nož. Ne da

bi odstopili niti koraka s položaja pod ognjem, so borci baterije umrli junaške smrti in tako do zadnjega diha izpolnili zapoved - zadržati sovražnika za vsako ceno.

Miner Kasimbeg Jestajev, kozak, je bil v borbi ranjen, pa je odbil nasvet, da naj odide v bolnico z besedami: „Dokler bom mogel streljati, ne bom zapustil Stalingrada.“ Hrabri miner je v peklenškem nemškem ognju nadaljeval z miniranjem sektorja, odkoder je pretiia nevarnost prehoda sovražnih tankov. Ob tej priliki je bil Jestajev še nekajkrat ranjen. Toda tudi potem je hrabri borec, že ves v krvi, požrtvovalno vršil svojo dolžnost.

Starejši politični voditelj Gorodilov, tajnik partijskega biroja v nekem polku, je bil obkoljen. Imel je radijsko postajo. Tako uklenjen med goste vrste sovražnika je preko svojega radija namerjal ogenj našega topništva na Nemce, ki so ga obkolili, jim zadal pri tem velike izgube ter končno padel tudi sam junaške smrti.

Bateriji nekega gardnega polka je zapovedoval poročnik Solodkov. Njegovo opazovalnico je obkolilo 6 nemških tankov in vod, oborožen z avtomatskimi puškami. Položaj je postajal brezupen, toda poročnik je sklenil drago prodati svoje življenje. Zapovedal je svoji bateriji, da z odprtim ognjem napade njegovo opazovalnico. Divizijski komisar je vprašal Solodkova, kakšen pomen bi naj imela njegova zapoved, ali se ni nemara zmotil. Toda poročnik je še enkrat zahteval, da se nanj osredotoči ogenj. Sledila je salva. Dva nemška tanka sta bila zažgana, dvajset nemških vojakov je obležalo ubitih. Pogumni oficir je izkoristil zmedo med sovražniki ter se prebil iz obroča.

Komandirju čete nekega streškega polka, zastavniku Cikovnikovu je bila poverjena naloga, da s svojo četo napade in zavzame utrjen nemški položaj. Kljub temu, da je bil ranjen, ni hotel zapustiti bojišča in je še nadalje zapovedoval četi pri napadu. Eksplozija sovražnikove mine je Cikovnikova toliko omamila, da je izgubil zavest. Njegova četa je zaradi silovitega ognja polegla po zemlji. Ko se je zastavnik osvestil, je dvignil četo, jo ponovno povedel v napad ter zavzel odrejeni položaj. Sovražnik je bil prepoden. Poveljujoči general je okrasil prsi sijajnega oficirja z odlikovanjem.

Hrabrost preprostih ruskih ljudi je ustvarjala čudeže, napravila iz nemogočega mogoče. Masovno herojstvo, ki se je zlasti kazalo v borbi za Stalinovo mesto, je zraslo iz vročega občutja ljubezni do sovjetske domovine, prerrojene v velikem Oktobru, obnđvljene v letih socialistične izgradnje. Maožično herojstvo je zraslo iz visokega sovjetskega patriotizma naših ljudi.

Tovariš Stalin je v svojem Dnevnem povelju 23. februarja 1942 podčrtal in pribil, da „pri nemškem vojaku ni sledu o kakšnem vzvišenem in plemenitem vojnem cilju, ki bi ga mogel navduševati in na katerega bi mogel biti ponosen. Toda obratno, kje je borec Rdeče Armade, ki ne bi mogel s ponosom reči, da vodi pravično osvobodilno vojno, borbo za svobodo in neodvisnost svoje domovine. Rdeča Armada pozna svoj plemeniti in vzvišeni vojni cilj, ki jo navdušuje za njena junaštva. Le tako moremo razumeti, da domovinska vojska pri nas ustvarja tisoče junakov in junakinj, ki so pripravljene, da gredo v smrt za svobodo svoje domovine.“

V tem je moč Rdeče Armade.

Hrabrost in irdovratnost braniteljev Stalingrada se je mnogostransko krepila s sveto mržnjo do sovražnika, navduševala se je z genijem Stalinovega poveljstva in se utrjevala z živimi primeri junaške borbe najboljših sinov velike Partije boljševikov, ki so se borili v prvih vrstah Stalingrajanov ter s svojo krvjo prekaljevali njihove vrste.

Mesto - borec

V petindvajsetih letih obstoja sovjetske države je bila usoda Stalingrada dvakrat najtesneje povezana z usodo celotne naše domovine. Izredno važen strateški položaj na jugovzhodu evropskega dela naše zemlje je iz Stalingrada dvakrat ustvaril torišče odločilnih dogodkov.

L. 1918. so sovražniki mlade sovjetske republike poslali proti Caricinu (Stalingradu) znatne vojaške sile. Prišlo je do srditih borb. Pretila je že opasnost, da bi sovražnik presekal najvažnejšo prometno žilo Volgo in bi mu bila tako dana možnost, da združi svoje sile in raztegne obroč krog sovjetskih front.

Izguba Caricina bi v največji meri zamotala obrambo sovjetske zemlje. Tedaj je tovariš Stalin osebno prevzel vodstvo caricinske obrambe. Pod Stalinovim poveljstvom se je mirno sovjetsko mesto v kratkem času spremenilo v nezlomljivo torišče obrambe.

„Ni dvoma, da je postal položaj na fronti katastrofalen“, - piše K. J. Vorošilov v knjigi „Stalin in Rdeča Armada“. Krasnoslovljeve formacije pod poveljstvom Fichalaurova, Mamontova in drugih so z dobro zamišljenim manevrom pritiskale na naše izmučene čete, ki so imele velike izgube. Sovražnikova fronta je bila grajena v obliki podkve, ki se je s svojimi krili naslanjala na Volgo in teh dvoje kril se je iz dneva v dan raztezalo zmerom više, zmerom više. Mest za umik nismo imeli. Toda Stalin se zanje tudi

ni zmenil. Njega je prevzelo samo eno spoznanje, samo ena in edina misel - zmagati, razbiti sovražnika za vsako ceno. Ta nezlomljiva Stalinova volja je prehajala na vse njegove najbližje sobojevnike tako, da kljub brez dvoma brezupnem in brezizhodnem položaju prav nihče ni dvomil v zmago.

In mi smo tudi v resnici zmagali. Razbiti sovražnik je bil vržen daleč na Don.

Mesto Caricin, ki nosi danes Stalinovo ime, to toliko važno industrijsko središče naše zemlje je tako tudi v bodoče čuvalo svoje svete borbene tradicije. Te tradicije mesta-borca so se z novo silo izpričale v zgodovinskih dnevih, ko je verolomni in močni sovražnik ponovno v l. 1942 pridrl do stalingrajskega obzidja, ko se je nad našo domovino zopet zgrnila strašna nevarnost. In prav te slavne tradicije so navduševale borce Rdeče Armade in stalingrajsko delovno ljudstvo, ki je z enako požrtvovalnostjo branilo mesto.

„Ne pustite sovražniku našega ljubljenelega mesta. Branite za vsako ceno Stalinovo mesto borite se tako, da bo tudi vaša slava kakor slava branilcev Caricina živeła v spominu na veke.“ - S temi besedami so zaklinjali branilci Caricina branilce Stalingrada. V borbah prekaljeni veterani caricinske obrambe so vstopali v bataljone in čete. Zaigrala so srca junakov, voljnih za sveto borbo.

„Rusi branijo Stalingrad z izredno trdovratnostjo.“ - je izjavil v tem času nemški general Dittmar - „Stalingrad branijo ne samo kot trdnjavo velikega strateškega pomena, ampak tudi kot nekakšen simbol.“

To pot je Nемеc izpovedal resnico. Za nas je pomenil Stalingrad simbol junaške borbe in zmage v letih meščanske vojne, bil je za nas otrok socialistične industrializacije, Štalínovo mesto. Prepustiti sovražniku Stalingrad, to je bilo nekaj nemogočega! Tega so se dobro zavedali vsi njegovi branilci.

23. avgusta 1941 se je na Stalingrad zrušil udarec sovražnikovega letalstva. S severozapadne mestne periferije so prodirale nasprotnikove tankovske edinice. Borbe so se zmerom bolj bližale mestu samemu, v katerem je bilo proglašeno obsedno stanje.

Mestni obrambni komitet s sekretarjem stalingrajskega oblastnega komiteta VKP (b) tovarišem Čujenovim na čelu, je naslovil na prebivalstvo naslednji proglas:

„Dragi tovariši! Dragi Stalingrajčani!

Naše mesto spet doživlja težke dneve kakor že nekoč preje, pred 24 leti. Krvavi hitlerjevci prodirajo v sončni Stalingrad, k

veliki ruski reki Volgi. Stalingrajčani! Ne pustimo ljubljenega mesta, da ga Nemci oskrunijo. Dvignimo se vsi kakor eden k obrambi ljubljenega mesta, rodnega doma in svojih družin. Zastavimo vse ulice z neprehodnimi barikadami. Zgradimo iz vsake hiše, iz vsake četrti, iz vsake ulice nedostopno trdnjavo. Zberimo se vsi, da postavimo barikade. Zabarikadirajte vsako ulico.

V strašnem letu 1918 so naši očetje ubranili Caricin. Ubranimo tudi mi v l. 1942 z rdečo zastavo odlikovani Stalingrad!

Vsi k gradnji barikad! Vsi, ki morejo nositi orožje, na obrambo rodnega mesta, rodnega doma!

Stalingrajčani so se do zadnjega odzvali na poziv obrambnega komiteta. Deset tisoči delovnega ljudstva so se zbrali, da zgrade vse vrste obrambnih položajev. Brez spanja in brez počitka, v artilerijskem ognju in med bombardiranjem sovražnikove aviacije so ljudje gradili barikade, kopali utrdbe in rove. Stalingrajske tovarne so v vsej naglici gradile protitankovske oklepe, kupole za oklopne opazovalnice, jeklene in železobetonske stene strojničnih gnezd. Vse to je pomenilo dragoceno pomoč, četam, ki so branile mesto.

Stalingrajska podjetja so delala noč in dan ter izvrševali svoje vojne naloge do poslednjega trenutka. Ni je bilo zapreke in ničesar, kar bi moglo to delo omejevati ali ga zaustaviti. Stalingrajske tovarne so popravljale tanke in avtomobile, topove in mitraljeze, avtomatske in navadne puške, poljske kuhinje in ladje z Volge, delali mostove preko Volge, podstavke za topove, prenosljive zgradbe za bolnice in štabe, izdelovale so vse potrebne naprave za rove in vnetljive steklenice. V nenehnem strelnem ognju in bombardiranju je to delo terjalo od ljudi prav toliko junaštva kakor v borbi sami, in to junaštvo je neprestano raslo v dotlej še nedoseženem obsegu.

V dnevih borbe so se vojaške edinice s stalingrajskim prebivalstvom strnile v edinstveno nerazdružno celoto, ki se je postavila kakor strašen zid sovražniku na pot. In kadar se je sovražnik približal zidovom tovarniških zgradb, so delavci, inženirji in tehniki zgrabili za puške in mitraljeze ter pohiteli na obrambne položaje, da branijo ljubljene tovarne z ramo ob rami z vojaki Rdeče Armade. V dneh bojov na Donu so stalingrajske tovarne poslale v vrste Rdeče Armade nekaj tisoč ljudi za ojačenje. Dobro organizirana vojaška izurjenost je v tovarnah omogočila mladim borcem, da so lahko takoj neposredno vstopali v boj in da so se borili spretno, ne da bi v čemerkoli zaostali za pravili rednega sistematskega vojevanja.

Preko deset tisoč Stalingraščanov se je uvrstilo z orožjem v roki v vrste branilcev svojega mesta. Stalingrajska podjetja so sama formirala nekaj bataljonov in napadalnih oddelkov. Ti bataljoni so v najtežjih in najodločilnejših dnevih borbe skupno z rdečearmejskimi edinicami držali v rokah najodgovornejše sektorje in požrtvovalno izvrševali svojo dolžnost.

Napadalni bataljoni so bili sestavljeni v stalingrajski tovarni traktorjev, v „Barikadah“, „Rdečem oktobru“ in drugih. Ko je sovražniku 23. avgusta 1942 uspelo prodreti do severnega predmestja Stalingrada, so ti bataljoni zasedli obrambne položaje. Dodeljeno jim je bilo v pomoč 60 tankov, ki so jih popravljali prav v tvornici traktorjev. Tankovske posadke se bile izpopolnjene s tankisti, ki so s tanki vred prišli v tovarno traktorjev, in z delavci te tovarne. Ostale mestne tovarne so oskrbele borce napadalnih bataljonov z artilerijo in mitraljezi. Protitankovsko obrambo pa so organizirale baterije protiletalske obrambe pred napadi iz zraka.

Poleg kadrovskih komandirjev Rdeče Armade, so stopili na čelo bataljonov in njihovih oddelkov komandirji milice inženirji ter partijski in znanstveni delavci. V vrste borcev je stopilo tudi mnogo udeležencev obrambe Caricina, ki so zvesto čuvali in ohranili slavne tradicije te junaške epohe. Oni so se zakleli, da bodo raje poginili, kakor predali Stalinovo mesto sovražniku. In v resnici, sovražnikovi tanki, ki so 23. avgusta prodrli globoko v našo obrambo, niso mogli zlomiti naše na novo zgrajene obrambne črte. V jutru 24. avgusta so na tej črti že stale regularne edinice Rdeče Armade. Od tega časa dalje so tovarniški bataljoni sodelovali v bojih v tovarniškem predelu Stalingrada.

Nikoli ne bo zatemnela slava stalingrajskih delavskih bataljonov, ki so neustrašno odbijali sovražnikove napade ob prillki nje-govega proboja v stalingrajska predmestja. Na veke se bomo spominjali njihovih požrtvovalnih bojov proti poživljenim Nemcem. Večno bo živel neminljiv spomin na junaške borce Pozniševa, Kuzmina, Orlova, Simonova, Vilodina, Ivanova, Olgo Kovaljevo in mnoge druge junaške patrijote.

Ko je hitlerjevцем uspelo obkoliti Stalingrad v polkrogu, je stopilo v ospredje za nas vprašanje prometnih poti preko Volge. Naše rečne flotilje, inženirski oddelki in čolnarji z Volge so morali reševati kočljivo nalogo zavarovanja prevoza. Težo te naloge so morali prevzeti stalingrajski mornarji.

Bila so to v resnici herojska dejanja. Nasprotnik je neprestano bombardiral in obsipaval z ognjem naše prevozne in prehodne

naprave. Poleg tega so plavajoči kosi ledu na reki v jesenskem času še bolj oteževali delo. Toda mornarji vojne mornarice in čolnarji z Volge so neglede na vse težave s požrtvovalnimi naporji brez prestanka prevažali naše čete, municijo in živlienske potrebščine na desno obalo Volge, ranjence pa na levo. Trdovratno in besno sovražnikovo obstreljevanje ni moglo odvrniti čolnarjev od izvrševanja svojih dolžnosti. Sleherni Stalingrajčan je trdno vztrajal na svojem mestu in bi raje umrl, kakor da bi ga zapustil. V tem je bila tista velika moralna sila obrambe mesta - mesta borcev - junakov.

Ruska zgodovina pozna mnogo primerov junaške obrambe rodnih mest. Za zmerom bodo ostali v narodovem spominu dnevi obrambe Kozeljska v času tatarskega vpada v l. 1238, obrambna Smolenska in Trojice - Sergijevske Lavre pred tujimi osvajači v letih 1608 - 1609, obramba Sevastopola v l. 1854 - 1855, obramba Caricina v l. 1918. Na veke bodo ostali v spominu dnevi junaške obrambe Odese, Sevastopola in Leningrada v sedanji zgodovinski vojni. Junaška epopeja največje bitke v zgodovini vojn, bitke pod zidini Stalingrada, je združila in utelesila v sebi vse sile, ves zanos, vso vojaško hrabrost in sposobnost našega velikega naroda.

Prišel je november 1942.

Za hitlerjevce je bil čas izgubljen. Vsi roki in postavke v času, ki so si jih zamislili v načrtu, so ostali nedoseženi. Sovražnikove sile so slabele. Prehodi k mestu so bili visoko natrpani s trupli nemških fašističnih vojakov in oficirjev. Velik dvom v uspeh hitlerjeve zamisli se je vtihotapljal v zavest preostalih nemških vojakov. Nasprotnik ni mogel tega več prikriti. Börsenzeitung, nemški fašistični časopis, je 14. novembra 1942 tole zapisal: Bitka, ki divja krog Stalingrada je najtežja in odločilna bitka svetovnega pomena in značaja... Udeležencem bitke pri Stalingradu so poznani samo njeni pojedini strahotni detajli, toda ti je ne morejo prečiniti v vsem njenem obsegu, kaj šele predvideti njen zaključek...

Za tiste, ki bodo bitko preživeli v najvišjem naponu svojih telesnih in duševnih sil, bo ostal ta pekel pač za zmerom v spominu kakor da je vtisnjen z žarečim železom. Sledovi te borbe se ne bodo dali nikoli več zbrisati. Šele kasneje se bodo mogle zapisati značilnosti te borbe, za katero ni primera v zgodovini vojn. Zgrajena bo nova taktična znanost o poulični borbi, kakršne še nikoli in nikdar ni bilo v takšnem obsegu, z uporabo vseh bojnih tehničnih sredstev in to toliko časa. Prvikrat v zgodovini drži vojska moderno mesto vse dotlej, dokler ne bo razrušena poslednja stena. Brussel in Paris sta kapitulirala. Še celo Varšava

je pristala na kapitulacijo. Toda temu nasprotniku se ne zdi škoda svojega lastnega mesta... Naša ofenziva kljub številčni premoči ne vodi do uspeha.“

Neštevilna pisma nemških fašističnih vojakov in oficirjev izpričujejo, kako je sovražnik izgubil vsako nado v uspeh svoje ofenzive pod Stalingradom. Takšno razpoloženje je zajelo celo samo nemško generaliteto. Komandant 384. nemške pešadijske divizije, generallajtnant von Gablenz, je pisal: „Tukaj preživljamo veliko krizo... V splošnem je položaj tako kritičen, da po mojem skromnem mišljenju vsa stvar precej spominja na tisto, kar se je pred letom dni dogajalo pred Moskvo.“

Razpoloženje nemških zaveznikov je bilo še dosti slabše. Nemški oficir generalnega štaba, ki je kot predstavnik nemškega poveljstva bival pri 4. romunski pešadijski diviziji, je poročal svojemu poveljstvu: „Razpoloženje vojakov je kaj klaverno. Vojaki in oficirji ne pojmujejo smisla sodelovanja Romunov v bojih na Volgi. Divizija je samo deloma sposobna za obrambo.“

Tako je bilo v taboru nasprotnika. Toda v naših vrstah je zmerom bolj rasla želja po zmagi. Stalinovo mesto je živelo, sovražniku se je pripravljala pogin in ta pogin ni bil več daleč.

Odločno in strahotno so odjeknile besede v Dnevnem povelju tovariša Stalina 7. novembra 1942.: „Sovražnik pod Stalingradom je zaustavljen... Sovražnik je že na svoji koži občutil odporno sposobnost Rdeče Armade. Seznanil se bo še s silo uničujočih udarcev Rdeče Armade.“

Udarec Rdeče Armade in obkolitev stalingrajske nemške grupacije

V tem času, ko je trdovratna in spretna obramba Stalingrada utrujala in izčrpavala nasprotnika, je naše Vrhovno poveljstvo pripravljalo sile za prehod v odločilno protiofenzivo.

Priprava za razbitje Nemcev pod Stalingradom je segala še v dobo obrambnih bojev. Treba je bilo rešiti močno zamotano in kočljivo nalogo: pripraviti udarec še v teku obrambne bitke in to spričo velikega pomanjkanja prevoznih sredstev v stalingrajskem okraju, kjer je bilo zelo malo železniških prog. Na skrivnem, neopazno je bilo treba zbrati znatno število čet in vojne tehnike, da bi se predčasno ne razkrili naši načrti in da bi tako nasprotnik ne dobil prilike s proti akcijo preprečiti našega manevra. Vsa ta izredno težka in odgovorna operacija je bila do potankosti in sijajno zgrajena ter tudi sijajno izvedena. Še za časa obrambnih

bojev, ko so se polagoma že pojavljali obrisi bodočega manevra Rdeče Armade, je prišel do izraza pomen cele vrste operativnih baz in postojank na obali Dona. Zaradi tega se je naše poveljstvo tudi pobrigalo, da obdrži operativne baze južno od Serafimoviča ter severno od Sirotinske, kakor tudi mostobran pri Kljetski. Po zaslugi neomahljivosti in vztrajnosti naših edinic so vse te važne operativne baze ostale trdno v naših rokah. V istem času je bilo sovražniku zadano nekaj močnih zaporednih proti-udarcev severno od Stalingrada med Volgo in Donom. Ti udarci nam sicer niso prinesli kdove kakšnih velikih teritorijalnih uspehov, imeli pa so velik operativni pomen v znamenju priprav za generalni udarec Rdeče Armade. Naši protinapadi so prizadejali nasprotniku velike izgube in mu preprečevali, da bi pričel z aktivnimi manevri na severnem sektorju fronte, s čemer bi lahko občutno zavrl priprave za naš prehod v ofenzivo. Z našimi protinapadi smo pritegnili na severno stran nemške fronte znatne sile. Prav to je olajševalo boje 62. armade, ki je zadrževala nemške sile, jedro njihove udarne grupacije.

Uspešno ustvarjenje vseh teh pripravljalnih postavk stalinskega strateškega načrta je pripomoglo k uspehu operacije v celoti

Sredi novembra so bile koncentracije naših čet in priprave za ofenzivo zaključene. Operativni načrt uničenja Nemcev pod Stalingradom je stal tik pred uresničitvijo. Prvi cilj operacije je bil proboj nasprotnikove obrambne fronte južno od Serafimoviča na desnem krilu ter med Stalingradom in jezerom Barmancak na levem krilu in razbitje bočne grupacije nemških fašističnih sil. Obe naši udarni grupaciji bi morali potem z naglim prodiranjem v skupni smeri proti Kalaču obkoliti nemške fašistične sile ter tako ustvariti glavni operativni predpogoj za njihovo kapitulacijo in v primeru, da nasprotnik ne bi kapituliral - za njegovo uničenje.

Ta ofenziva naših čet severozapadno in jugozapadno od Stalingrada je pomenila prvo etapo izpolnitve stalinskega načrta razbitja Nemcev pod Stalingradom.

Glavni udarec s severa, od Serafimoviča, so zadale čete levega krila jugozapadne fronte pod poveljstvom generala Vatutina in del sil donske fronte pod poveljstvom generala Rokosovskega. Prva vloga manevra na tem krilu je bila poverjena našim premičnim četam, ki so jih sestavljali trije tankovski in dva konjeniška korpusa. Glavni udarec na levem boku so zadajale čete levega krila stalingrajske fronte pod poveljstvom generala Jerjomenka. Premična udarna grupacija je bila sestavljena iz dveh

mehaniziranih in enega konjeniškega korpusa. Naloga ostalih sil donske in stalingrajske fronte pa je bila, da z aktivnimi operacijami pomožnega značaja obdrže Nemce trdno na mestu, jim ne dovolijo manevriranja z rezervami niti umika ali izmotavanje izpod udarcev naših bočnih grupacij.

Kakor vidimo, je bila osnova načrta stalingrajske ofenzivne operacije Rdeče Armade dvostranski obkoljevalni manever z namenom, da se nasprotnik obkoli.

Izbira smeri glavnega udarca z devetimi desetimi možnostmi jamči za uspeh operacije, uči tovariš Stalin. Stalingrajska operacija je bila vzoren primer sposobnosti izbire smeri.

Še preden so se borbe pričele, so naše čete preizkusile najboljčutljivejša mesta v grupaciji nasprotnika. Naši protiudarci severno od Stalingrada in vztrajna, požrtvovalna obramba 62. Armade so pritegnile izbrane nemške sile, celotno njihovo glavno grupacijo v predelu medrečja, med Volgo in Donom, na črti Verhnje Gnjlovski - Kuzmiči - Akatovka - Stalingrad - Jelki.

Zgodaj v jutru 19. novembra 1942 je z močnim udarcem napadla sovjetska artilerija sovražnikove položaje razmeščene pred fronto naše udarne grupacije čet jugozapadne in donske fronte na desnem boku. Okrog uro in pol je artilerija tolkla obrambni sistem nasprotnikovih čet, takoj za tem je pešadija krenila v napad, da osvoji sovražnikove položaje.

Naši pešci so napredovali sproti lomili nasprotnikovo obrambo, zavzemali, obšli ali blokirali njihova oporišča. Pomagal jim je močan topovski ogenj. Za borci so se zvrstili tankovski korpusi in konjenica, pripravljeni, da se zabijejo v zaledje nemških fašističnih čet, čim bi pešadija in artilerija zlomila sovražno obrambo. Ta trenutek je nastopil kaj kmalu po poldnevu. Glavni del nasprotnikovega obrambnega pasu je bil prebit. Naše tankovske enote, ki so se ta čas že strnile s pešadijo, so krenile naprej uničujoč poslednja ognjišča sovražnikovega odpora. Pešadija, ki je udarila takoj izza tankovskih korpusov in konjenice proti jugu, je čistila od nasprotnika obrambne naprave ter utrjevala zavzete položaje.

Toda naši tanki in pešadija, ki je prispela na pomoč, so v kratkem času razpršili ofenzivni ogenj nasprotnikovih tankovskih divizij, jih primorali, da se umaknejo in se omeje na obrambo dokler jim niso zadali končni poraz.

Ko so naši tankovski korpusi tako uspešno obračunali s temi sovražnikovimi rezervami, so se 23. novembra prebili na Don in zavzeli mesto Kalač. Konjenica takoj za njo pa pešadija, so

vdrla ta čas do reke Čir in s tem zavarovale bok in zaledje naših tankovskih korpusov z zapadne strani. Eden, od naših motociklističnih polkov je s smelim prodorom zavzel sovražnikovo letališče pri postaji Oblivskaja ter uničili na njem 25 nemških avionov.

Močno grupacijo sovražnikovih čet, ki je dospela med udarce naših tankovskih korpusov, je pešadija obkolila v predelu Raspopinske. Poveljstvu obkoljenih čet je bilo predloženo, da kapitulira. Toda hitlerjevci so kapitulacijo odklonili, ker so očitvidno pričakovali, da jim bodo prišle na pomoč rezerve. Uničenje nemških fašističnih tankovskih divizij 22. novembra je vzelo sovražniku tudi to nado. Uspešno prodirajoča naša pešadija je vedno bolj ožila obroč ter sproti preprečevala sovražniku poskuse, da se izmota iz njega. Kapitulacija je postala neogibna. 22. novembra 1942 se je pričel nasprotnik predajati v posameznih grupah. V noči na 23. november so se predali komandanti 5. in 6. romunske pešadijske divizije s štabi in ostanki čet, a zvečer istega dne so se predali ostanki obkoljenih čet, na čelu s komandantom celotne skupine, romunskim generalom Stone-scujem.

Na tem sektorju so naše čete zajele 27.000 vojakov in oficirjev med njimi 3 generale, 11 polkovnikov in 120 višjih oficirjev, zaplenile pa so prav tako ogromne količine orožja in materiala.

Tako je naša severna udarna grupacija že 23. novembra 1942 sijajno izpolnila svojo nalogo. Sovražnik, ki se ji je zoperstavil na pohodu, je bil razbit - tretja romunska armada in 22. tankovska nemška divizija sta bili skoraj popolnoma uničeni. Bedni ostanki nasprotnikovih čet so poskušali v malih skupinah prebiti se na jug. Poti stalingrajske nemške grupacije proti zapadu so bile presekane. Naše čete so kakor neprodiren zid stale vzdolž reke Dona od Kalača proti severu.

V rokah nasprotnika je ostala samo še ena edina operativna baza na zapadni obali Dona, južno od Sirotinske. Nemško poveljstvo je pod vtisom ločenega poraza na tej operativni bazi v vsej naglici od tu prevrglo svoje čete na vzhodno obalo Dona. To je pozneje samo povečalo količino trofej in število ujetnikov, ki jih je Rdeča Armada zajela v stalingrajskem okraju.

Južna udarna grupacija naših čet je pričela z ofenzivo dan kasneje, 20. novembra. Gosta megla je motila istočasni artilerijski udarec. Čim se je megla dvignila, je artilerijska obramba nasprotnikovega obrambnega sistema pričela z ognjem na poedinih sek-

Obkoljenje nemških fišističnih sil

torjih. Toda 20. novembra ob dveh popoldne so prišle v napad vse edinice stalingrajske fronte. Ob petih popoldne istega dne je bila sovražnikova obramba prebita. V odprtino, ki je nastala, so planili v noskok naši mehanizirani korpusi.

Nemško poveljstvo je tudi na tem mestu poskušalo zaustaviti naglo napredovanje naših edinic s svojimi protinapadi. Hitlerjevci

so vrgli v boj tretjo nemško motorizirano divizijo in v vsej naglici iz Stalingrada odpoklicano 371. nemško pešadijsko divizijo, ki je premogla okrog 75 tankov. Naše enote so odbile sovražnikov protinapad. Ostanki razbitih sovražnikovih divizij so se v naglici umikali na sever proti Stalingradu. 22. novembra so naše mehanizirane edinice prodrle so reke Karpovke in se v Sovjetskem okraju združile s tanki Severne udarne grupacije.

Tako so naše čete v dobi štirih - petih dni mojstrsko izpolnile glavno nalogo operacij. Boki nemških fašističnih grupacij proti Stalingradu so bili razbiti, a glavne nasprotnikove sile pod Stalingradom so bile stisnjene v močan obroč.

Rdeča Armada je zajela 72.400 vojakov in oficirjev, zaplenila 134 avionov, 1792 tankov, 2232 topov, 7308 avtomobilov in kamionov ter ogromno količino orožja in materiala, 11 sovražnikovih pešadijskih 2 tankovski in 1 konjeniška divizija so bile razbite in dobesedno razkosane.

Naš uspeh je bil zagotovljen z pazljivo pripravljenostjo in organizacijo čet, s spretno organizacijo in pravilno izbero smeri glavnega udarca, ki je bil izvršen proti najobčutljivejšim sektorjem sovražnikove obrambe in ki je bil naperjen v zaledje odločujoče grupacije nemških enot.

Neopazno izvršena koncentracija čet in priprava ofenzive je zagotovila presenetljivost našega udarca. Dobro vzajemno sodelovanje čet v borbi in spretnost v zavarovanju bokov udarnih grup, so dali ofenzivi Rdeče Armade smrtonosno silo.

Likvidacija poizkusa nemškega poveljstva, da prebije obroč v stalingrajskem okraju in osvobodi svojo grupacijo

Sovjetsko vrhovno poveljstvo je računalo s tem, da bo nasprotnik vsekakor poizkušal z močnimi udarnimi grupacijami prebiti obroč naših čet in si izsiliti prehod do svojih obkoljenih edinic. Zaraditega je naše Vrhovno poveljstvo pravočasno napravilo vrsto ukrepov operativno strateškega značaja za zavarovanje uspešne izvršitve operacije obkoljevanja Nemcev pod Stalingradom.

V polovici decembra 1942 so čete jugozapadne fronte in sil voronežke fronte prešle v odločilno ofenzivo. Cilj teh formacij je bil po nalogu vrhovnega poveljstva Rdeče Armade: prebiti obrambno sovražnikovo fronto v kraju Novaja Kalitva - Monastirščina, prodreti v zaledje nemške fašistične armade, ki je ope-

rirala v velikem loku Dona in odvzeti sovražnikovim četam, obkoljenim pod Stalingradom, vsako možnost, da se prebijejo, ali da dobe pomoč od zunaj. (Sovinformbiro).

Ofenziva naših sil v okraju srednjega toka Dona je takoj v početku navezala nasprotnikove operacije ter mu vzela možnost manevriranja z rezervami. Na ta način je bila izvršena druga etapa stalingrajskega načrta razbitja Nemcev pod Stalingradom.

V nadaljnjem razvoju je dobila ofenziva Rdeče Armade na teh frontah samostojen strateški značaj, toda z vsem tem je bistveno doprinesla svoj veliki delež k uspehu stalingrajske operacije. To je bila ena izmed nalog vzajemnega delovanja teh formacij.

Sovjetsko poveljstvo je pravočasno zbralo močne rezerve zapadno od Stalingrada in razmestilo del naših sil severno od Kotelnikova, od koder se je mogel pričakovati močan sovražnikov protitudarec.

Resen operativno taktični podvig je bilo prodiranje konjeniških korpusov na bokih udarnih grupacij.

Predvidevanja našega vrhovnega poveljstva so bila potrjena. Nemško poveljstvo je zbralo v rajonu Kotelnikova močno udarno grupacijo (dve tankovski, 4 pešadijske in 2 konjeniški diviziji ter poleg tega tudi nekaj kombiniranih odredov), vse pod poveljstvom generalfeldmaršala Mannsteina in vrglo vso to silo na Stalingrad, da razbije obroč naših čet.

Edinice Rdeče Armade, ki so prodrle severno od Kotelnikova, so dočakale sovražnikov udarec z trdovratnim odporom.

Mannsteinova bojna skupina je bila v znatni premoči tako v številu kakor v tehnični opremi. Kljub temu so naše čete proti Kotelnikovu hrabro izvrševale svojo nalogo. Odmikale so se počasi proti severu, trdovratno branle položaj za položajem ter pri tem utrujale Mannsteinovo skupino, da je od koraka do koraka slabela njena udarna moč. Toda takoj zatem se je na nasprotnika zrušil močan udarec naših svežih rezerv, ki so bile v določenem času prepuščene v okraj zapadno od Stalingrada. S temi rezervami in s četami, ki so operirale južno od Stalingrada, je Vrhovno poveljstvo sklenilo izvršiti sledečo nalogo: „razbiti novo udarno grupacijo sovražnikovih čet, vreči Nemce na jug in jim vzeti poslednjo možnost, da si prebijejo pot do svojih obkoljenih divizij pod Stalingradom.“

Naloga je bila izvršena. Mannsteinove čete so bile sistematsko razbite. Bedni ostanki teh čet so bežali proti jugu. Nemci so izgubili večji del svoje mnogoštevilne tehnike.

Tako je propadel poskus nemškega poveljstva, da osvobodi svoje formacije iz obkolitve.

Razbitje Mannsteinove grupe je pomenilo tretjo etapo v uresničevanju stalingrajskega načrta razbitja Nemcev pod Stalingradom.

V drugi in tretji etapi so naše čete razbile še 15 pešadijskih, 4 tankovske, 1 motorizirano in 2 konjeniški sovražnikovi diviziji. Ujetih je bilo 65.200 vojakov in oficirjev, zaplenjeno 408 letal, 272 tankov, 2129 topov, 7743 avtomobilov in kamionov ter ogromna količina ostalega materiala in orožja.

Naša ofenziva, ki se je ta čas uspešno razvijala na jugozapadni fronti in južno od Stalingrada, je potiskala nemške trupe zmerom dalje in dalje proti zapadu in je odvezla hitlerjvcem že skoraj popolnoma vsako možnost, da rešijo pod Stalingradom obkoljene čete generalfeldmaršala Paulusa. Nemške poskuse, da oskrbujejo, in za tem poskuse, da evakuirajo te čete s pomočjo transportnega letalstva so preprečile uspešne operacije naših letalcev, ki so v kratki dobi sestrelili več ko 600 nasprotnikovih transportnih letal.

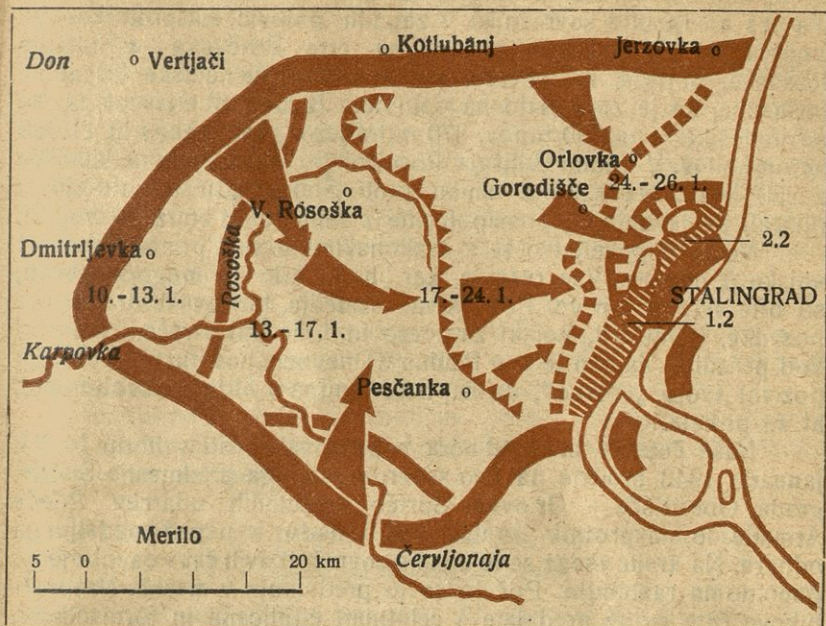
Uničenje obkoljenih fašističnih čet

Uspehe Rdeče Armade, ki je junaško vodila ofenzivo na celotni fronti od Voroneža do Kavkaških planinskih predelov in razbijanje Mannsteinove grupe, je povzročilo, da je postal položaj Paulusovih obkoljenih čet pod Stalingradom brezupen in odpor brezsmiseln. Na osnovi tega dejstva so predstavniki Vrhovnega poveljstva predlagali generalfeldmaršalu Paulusu, da kapitulira. On je to odbil „Če se nasprotnik ne preda, - ga uničimo“ (Gorki). In naše čete so se lotile te precej kočljive naloge, ki je zahtevala skrbno organizacijo in dobro zamišljeno izvedbo, kajti obkoljene sovražnikove sile so bile precejšnje in so branile dobro utrjene položaje.

To važno nalogo je Rdeča Armada izvršila v kratki dobi (od 10. januarja - 2. februarja 1943), izvršila z isto neprekosljivo spretnostjo kakor celotno stalingrajsko operacijo.

V rani zori 10. januarja je pričela artilerija z močnim obstreljevanjem nasprotnikovih obrambnih položajev. Tisoči topov in minometov so rušili nasprotnikove utrdbe. Po poslednji salvi rušilnih granat je krenila v napad pešadija in tanki. Iz zraka je tolklo nasprotnika naše bombardersko in napadalno letalstvo.

Uničenje obkoljenega sovražnika

Učinek našega ognja je bil porazen. Pešadija je brez težav obvladala prvo črto nemškega obrambnega pasu in napredovala v globino sovražnikovega sestava. Na vsakem koraku so borci srečavali trupla Nemcev, razbite tanke, mitraljeze, topove, odvrženo ročno orožje. Nemška oporišča, ki so sevzdržala v globini sovražnikovega sestava, so prožila odpor našim četam in tako poizkusila zadrževati njihovo napredovanje. Toda naše edinice so s spretnimi manevri in z uničujočim, dobro naperjenim artilerijskim ognjem obvladale nasprotnikove položaje ter očistile 13. januarja zapadno stran sovražnikovega sestava. Ostanki razbitega sovražnika so se v vsej naglici umaknili za reko Rosoško in Červljono.

Ogenj našega topništva in letalstva je izpremenil 127 sovražnikovih topov, 400 mitraljezov in 80 tankov v železne razvaline. Našim edinicam je prišlo v roke 500 topov, 1250 mitraljezov, 324 minometalcev, 104 tanki in druge trofeje. Nemške izgube v teh bojov so znašale 30.000 vojakov in oficirjev.

V teku štirih naslednjih dni so naše čete razvijale ofenzivo in se obenem na maršu pregrupirale, da bi udarile proti vzhodu. Ta čas so razbile sovražnika v zapadni polovici nasprotnikovega bojišča in 17. januarja prodrle na črto Pesčanka - Boljšaja Rosoška. Bojišče, na katerem so bile obkoljene nemške fašistične formacije, se je zmanjšalo na polovico. Izgube hitlerjevcev pa so se povečale še za 500 topov, 370 mitraljezov, 180 tankov in 11.000 avtomobilov. V rajonu Boljšaja Rosoška je bilo zasedeno letališče z 250 letali. Na svojem umiku proti Stalingradu so hitlerjevci puščali svoje bolnice, prenapolnjene z ranjenci in zmrzlimi vojaki.

Nemško poveljstvo je z drakonskimi ukrepi primoralo svoje vojake k odporu. Vse rezerve, kar jih je bilo le mogoče zbrati, so bile vržene v rove. Poveljstva v zaledju, tankovske in letalske posadke, topničarji, vojaki za zvezo i.t.d. so bili uvrščeni v borbo kod pešadija. Zaman je von Paulus v Dnevnem povelju 20. februarja pozival svojo „vojsko“, da naj trdno zaupa v bližnje osvobojenje, ki že prihaja.

Naše čete so brez odmora napredovale proti vzhodu in 24. januarja 1943 prodrle na črto severozapadnega predmestja Stalingrada Gorodišče - Orlovka. Spričo uničujočih udarcev Rdeče Armade je nasprotnik izgubil vsako nado v uspeh nadaljnjega odpora. Na kraju vsega se je upanje sovražnikovih čet v osvobojenje popolnoma razblinilo. Pričelo se je predajanje v masah. Nasprotnikove čete so se predajale s celotnimi edinicami in formacijami, s svojimi komandanti in štabi na čelu.

Od 24. do 26. januarja 1943 so naše edinice v neprestanih bojih vdrle v predmestje Stalingrada ter razdvojile obkoljene nemške čete na dve grupi - južno in severno. Čete donske fronte, ki so prodirale z zapada so se spojile z vrliimi branilci Stalingrada, s slavnimi bojevniki 62. armade. Boji v mestu samem so trajali še nekaj dni. 1. februarja je bila zajeta južna grupacija, na čelu s komandantom VI. nemške armade generalfeldmaršalom Paulusom. Dan pozneje se je predala tudi severna grupa.

VI. nemška armada, sestavljena iz izbranih hitlerjevskih čet, je prenehala. Do kraja uničenih in deloma ujetih je bilo 6 korpusov: 11., 8., 51., in 4. armadni korpus, 14. in 48. tankovski korpus, ki so vsebovali 22 divizij s skupno 330 000 ljudi. Rdeča Armada je zajela več ko 91.000 ujetnikov, od tega več kot 2500 oficirjev, 24 generalov na čelu s komandantom armade generalfeldmaršalom Paulusom. Trofeje so bile ogromne.

Tako je Rdeča Armada sijajao dovršila svojo stalingrajsko operacijo.

2. februarja 1943 sta predstavnik Glavnega stana Vrhovnega poveljstva maršala artilerije Voronov in komandant čet donske fronte generalpolkovnik Rokosovski raportirala Vrhovnemu poveljniku tovarišu Stalinu:

„Izvršujoč Vašo zapoved so čete donske fronte 2. II. 1943 ob 16. uri dokončale razbitje in uničenje obkoljene stalingrajske sovražnikove grupacije... V zvezi s popolno likvidacijo obkoljenih sovražnikovih čet so vojne operacije v mestu Stalingradu in v okraju Stalingrada prenehale.“

Istega dne je tovariš Stalin izdal Dnevno povelje četam donske fronte in jo naslovil maršalu artilerije Voronovu in generalpolkovniku Rokosovskemu.

„Čestitam vama in četam donske fronte k uspešnemu zaključku likvidacije obkoljenih sovražnikovih čet pod Stalingradom.

Zahvaljujem se vsem borcem, komandirjem in političnim delavcem donske fronte za odločne borbene operacije.“

Stalinovo zahvalo in odlično oceno operacij čet donske fronte so borci in komandirji sprejeli z navdušenjem kot visoko in zaslužno odlikovanje.

Rezultati in posledice razbitja nemških čet pod Stalingradom

L. 1942 se je Hitler namenil, da razbije Rdečo Armado in doseže kapitulacijo naše domovine. „Operativno strateška zamisel“ nemškega kaplarja je privedla do razbitja in popolnega uničenja najvažnejše grupacije nemških fašističnih čet pod Stalingradom. Največja bitka v zgodovini, bitka pod zidinami Stalingrada se je zaključila s popolno zmago Rdeče Armade.

Tako je Rdeča Armada dobila drugo kampanjo domovinske vojne.

Razbitje Nemcev pod Stalingradom je pomenilo pričetek ofenzive Rdeče Armade. Ta ofenziva se je razvila po načrtu Vrhovnega poveljstva na ogromni fronti od Rževa do Azovskega morja. Inicijativa vojnih operacij je bila ponovno, kakor v zimi 1941-1942, iztrgana iz rok sovražniku in prešla v roke našega Vrhovnega poveljstva. „Nemci kljub najstrožji Hitlerjevi zapovedi, da za vsako ceno obdrže osvojene položaje niso mogli preprečiti zimske ofenzive Rdeče Armade.“ (Sovinformbiro).

V teku zimske kampanje, ki se je pričela v znamenju največjega nemškega poraza v zgodovini, poraza pod Stalingradom,

je Rdeča Armada „razbila nemške čete na severnem Kavkazu in Kubanu, prizadejala sovražniku težke poraze v okraju Dona in Voroneža, likvidirala sovražnikove operativne baze na Centralni fronti (Ržev - Gžatsk - Vjazma) in v okraju Demjanska ter prebila blokado Lenjingrada.

V štirih mesecih in 20 dneh ofenzive je Rdeča Armada v najtežjih zimskih prilikah na nekaterih sektorjih napredovala proti zapadu 600 - 700 kilometrov daleč. Sovjetske čete so osvobodile izpod nemških okupatorjev ogromno ozemlje 480 000 kvadratnih kilometrov. Z ofenzivo Rdeče Armade so bili očiščeni od sovražnika okraj, ki imajo važen ekonomski in vojno strateški značaj in pomen... Nasprotnik je v času naše zimske ofenzive skupaj izgubil: 5090 letal, 9190 tankov, in 20.360 topov.

Od 10. novembra 1942 do 31. marca 1943 je bilo ujetih 343.525 sovražnikovih vojakov in oficirjev.

V istem času je nasprotnik izgubil samo mrtvih več kot 850.000 vojakov in oficirjev (Sovinformbiro).

Poleg ogromnih izgub ni drugo leto vojne prineslo Nemcem prav nobenega teritorialnega dobička. Vse, kar je sovražniku uspelo za ceno ogromnih žrtev osvojiti v letu 1942, je Rdeča Armada bogato vrnila v času svoje zimske ofenzive.

Neki ameriški vojni komentator je pri oceni dogodkov podčrtal, da so „pod Stalingradom strte v prah prvotne zamisli nemških zavojevalcev. Poraz pod Stalingradom nas spominja in opozarja na neizbežni Hitlerjev propad in propad njegove vojske, ki je pod Stalingradom doživela največjo katastrofo, kakršna ni zadela nemško vojsko od vseh časov odkar Nemčija obstoja.“

Zimska kampanja je bila preokretnica v celotnem poteku vojne.

Velika domovinska vojna je stopila v novo fazo.

„Pričelo se je množično izganjanje sovražnika iz sovjetske zemlje.“ (Stalin).

Osnovna izhodiščna točka in začetek novih uspehov je bila naša zmaga pod Stalingradom.

Rdeča Armada je ponovno pred vsem svetom pokazala pomanjkljivost nemške strategije in premoč stalinske strategije. V pogledu vojaške spretnosti je stalinska operacija ustvaritev in uresničitev največjih sposobnosti vojskovodje, ki stremi za tem, da z najboljšimi rezultati dobi odločilno bitko. V tem pogledu je Rdeča Armada prekosila vse do zdaj poznano v svetovni zgodovini. Po svoji silovitosti, sijajni zamisli in izvršitvi. Občutno

prekaša najslavnejše operacije obkoljevanja v vseh vojnah preteklostih.

Stalinska bitka je klasični primer moderne operacije s trdnimi cilji, ki so zasnovani na manevru obkoljevanja nasprotnika.

„Brez vsakega dvoma je, da je samo pravilna strategija poveljstva Rdeče Armade in spretna taktika naših komandirjev - izvršiteljev mogla privedi do takšnega značilnega dejstva kakor je bila obkolitev in likvidacija ogromne nemške obrambne vojske, ki je pod Stalingradom štela 330.000 vojakov.“ (Stalin)

Med največje operacije modernih vojn spada obkolitev francoske vojske v septembru 1870 pri Sedanu, ki so jo izvedli Nemci. Toda tam je bilo obkoljeno vsega okrog 120.000 vojakov, ki so kapitulirali po relativno slabotnem odporu.

V teku druge svetovne vojne so Nemci poizkušali l. 1941. razbiti več kot 300.000 angleško - francoskih vojakov obkolivši jih pri Dunquerque-u. Toda ta poizkus ni uspel. Obkoljene čete na kopnem je evakuirala angleška mornarica.

Prav tako je propadel razvpiti nemški poskus, da izvrši grandiozno obkolitev in likvidacijo čet naše Zapadne fronte pred Moskvo v jeseni l. 1941. Nemške čete, ki so poizkušale obkoliti Moskvo, je Rdeča Armada sistematsko potolkla.

Stalingrajska operacija, kot operacija obkolitve in uničenja nasprotnika, nima primere v zgodovini. Težave v njeni izvedbi niso bile samo v dejstvu, da so se vršile priprave za njo v okolnostih orjaške obrambne bilke, ampak tudi v okolnostih srditega sovražnikovega pritiska. V teku operacije obkoljevanja je morala Rdeča Armada izvršiti tri odgovorne naloge:

prebiti obrambno fronto in obkoliti glavno sovražnikovo grupacijo;

likvidirati nasprotnikove poskuse, da prebije obkolitveni obroč in svojo vojsko osvobodi;

uničiti obkoljeno grupacijo.

Vse tri naloge te operacije je Rdeča Armada točno postavila v načrtu in jih spretno izvedla. Praktične izkušnje te bitke nudijo najbogatejši material za teoretski študij operacij te vrste.

Stalingrajska operacija in vojaški podvigi po tej operaciji so izpričali neprestani porast vojne sposobnosti naših oboroženih sil. Vrhovni poveljnik, maršal Sovjetske zveze tovariš Stalin, je v svojem Dnevnom povelju 23, februarja 1943 naglasil:

„V teku vojne je Rdeča Armada postala kadrovska vojska. Naučila se je, da z gotovostjo tolče sovražnika ter ima pri tem pred očmi njegove slabe in dobre strani, kakor to zahteva sodobna

vojaška znanost. Stotisoči in milijoni borcev Rdeče Armade so postali mojstri svojega orožja, - puške, sablje, mitraljeza, artilerije, minometalstva, tanka, minerstva, letalstva. Desetisoči so postali mojstri v vodenju čet. Oni so se naučili povezovati osebno hrabrost in srčnost z znanjem upravljanja čet na bojnem polju in se tako otresli bedaste in pogubne linijske taktike ter se krepko postavili na temelj taktike manevriranja.“

Stalingrajska operacija je s popolno jasnostjo izpričala napredek Rdeče Armade, zrelost naših oficirskih kadrov, disciplino, vzdržljivost in borbene prednosti naših borcev. V Stalingrajski bitki in v toku nadaljnjih vojnih operacij je v vsem svojim sijaju zablestela vojaška ostroumnost stalinskih vojskovodij kakršni so maršali Sovjetske zveze Žukov in Vasiljevski, maršal artilerije Voronov, maršal letalstva Novikov, armijski general Vatutin, armijski general Rokosovski in ostali.

Po moči, rezultatih in spretnosti stalingrajska operacija prekaša sijajne operacije Rdeče Armade v zimi 1941 - 1942, pa četudi so obrambne bitke v poletju 1942 pokazale, da so se sile Rdeče Armade znatno okrepile v primeri s preteklim letom. Ofenzivne operacije naših sil v zimi 1941 - 1943 so se vršile v času še večjih okrepitev bojne sposobnosti sovjetskih čet.

Vse to je neovrgljiv dokaz zato, da sile Rdeče Armade rastejo in se krepe.

Nemški poraz je dokončno pokopal legendo „o nepremagljivosti“ nemške vojske, o „vsemogočnosti“ njene vojaške ostroumnosti. Poletje l. 1943. je izpričevalo nove, še jasnejše dokaze za to.

Po stalingrajski zimi Nemci niso hoteli z ofenzivo vse do 2. julija 1943. Pa tudi takrat, ko so pričeli svojo naslednjo pustolovščino proti Orelu - Kursku, so hitlerjevi oficirji strahopetno opominjali svoje vojake: „Bodite pripravljeni na trdovratni odpor. Tu so Stalingrajčani.“

Nemška poletna ofenziva je propadla.

V poletju 1943. je Rdeča Armada razkrinkala še eno legendo hitlerjevcev, legendo, da „Nemci poleti zmerom dosežejo uspeh v ofenzivi in da so sovjetske čete takrat baje primorane se umikati.“ (Stalin). Ko je prišla Rdeča Armada v ofenzivo, je osvobodila od nemških okupatorjev Orel - Bjelogorod - Harkov - Taganrog in druga sovjetska mesta ter tudi še nadalje prizadeva sovražniku uničujoče udarce.

Sijajna zmaga naših čet pod Stalingradom in uspešna ofenziva Rdeče Armada na vseh frontah, ki je temu sledila sta postali o-

gromnega mednarodnega ; omena. Rdeča Armada pod poveljstvom Vrhovnega poveljnika tovariša Stalina je dobila dve kampanji v vojni, kljub temu, da je bila borba izredno težka, kljub temu, da ni bilo druge fronte v Evropi. Rdeča Armada je prva na svetu najtežje porazila sovražnika, ki do zdaj nikjer še ni trčil na resnejši odpor.

Veliki uspehi Rdeče Armade v zimski kampanji l. 1942 43 so ustvarili prelom v celotnem poteku druge svetovne vojne. Vojne operacije sovjetskih čet so ustvarile kritični položaj za nemško vojsko na sovjetsko-nemški fronti, pritegnile in prikovale k nam pretežni del sovražnikovih sil. S tem je Rdeča Armada olajšala našim zaveznikom opravljanje vojnih operacij v severni Afriki. Istočasno z razvojem ofenzivnih bojev Rdeče Armade so sile naših zaveznikov razbile nemško-italijanske edinice v Libiji in Tripolisu ter jih uničila v Tunisu. „Krepki udarci Rdeče Armade po nemških fašističnih četah na vzhodu so se zlili z udarci naših zaveznikov, s katerimi so razbili italijansko-nemške vojske v severni Afriki.“ (Sovinformbiro).

Letalstvo naših zaveznikov sistematsko zadaje uničujoče udarce vojaško industrijskim središčem Nemčije.

Zdaj je znano vsemu svetu, da je Nmec tolčen, tolčen krepko in mnogokrat, tolčen na sovjetski fronti, tolčen v severni Afriki. To dviga borbenost vojski protihitlerjevske zveze, dalje zaslužnjem narodom Evrope vero v osvobojenje in jih navdušuje za boj proti osovraženim okupatorjem.

Zmaga ne bo prišla sama po sebi, ne bo je mogoče doseči na lahek način. Sovražnik je ranjen, puščena mu je bila kri, toda je še vedno močan. „Bilo bi nesmiselno misliti - nas uči tovariš Stalin - da bodo Nemci sami, brez boja, zapustili en sam kilometer naše zemlje... Sovražnikovim vojskam so zadani krepki udarci, toda sovražnik ni še premagan. Nemški okupatorji se tr dovratno upirajo, prehajajo v protinapade, se poskušajo vzdržati na obrambnih položajih in so sposobni, da se spuste v nove pustolovščine. Zdaj vidite, zakaj v naših vrstah ne more in ne sme biti mesta dobrodušnosti, brezbriznosti in popuščanja.“

Če si bomo dobro zapisali v spomin to opozorilo tovariša Stalina, če bomo napeli vse svoje sile, zbrali vse možnosti, povečali organiziranost in disciplino na fronti in v zaledju, šele potem bomo izvojevali končno zmago nad sovražnikom.

promatava mehanizacija romana. Rdeča Armada pod poveljstvom
Vojnega poveljnika Iovariša Stalina je dobila dve kampanji v
vojni kljub temu da je bila horda izredno težka, kljub temu, da
ni bilo druge fronte v Evropi. Rdeča Armada je prva na svetu
naključje porazila sovražnika, ki do zdaj ni bil na rešitvi

Veliki uspehi Rdeče Armade v zimski kampanji 1942-48
so nastali pri tem v celotnem poteku druge svetovne vojne. Vojna
operacije sovjetskih čet so ustvarile kritični položaj za nemško
vojsko na sovjetsko-rdeči fronti, pri čemer je prišlo do
preobrtni del sovjetnikovih sil. S tem je Rdeča Armada odločilno
način zavzetikom opustila vojnih operacij v severni Afriki.
Izločeno z razvojem obrzavnih bojev Rdeča Armada so sile naših
zavzetikov razbije nemško italijanske jedinice v bližini Tripolisa
na tih uničila v Tunisu. "Ključni udarci Rdeče Armade so nemški
fašistični četah na zbornu so se zili z udarč naših zavzetikov,
s katerimi so razbili italijako-nemške vojske v severni Afriki."
(Govornik)

... Iztolstvo naših zavzetikov sistematsko zadaje uničujoče u-
darce vojske tihadul "Tiskala tiskarna Triglav"
Zdaj je znano vsam svetu, da je Nemec točen, točen frekvo
in močokost, točen na sovjetski fronti, točen v severni Afriki. To
druge potrdnost vojski profihiliterske zveze, dalje zaslužnim
potrdoma Evrope vero v ovrbojenje in jih razbija za boj proti
otvaralenim okupatorjem

... Zmagi ne bo prišla sama po sebi, ne bo je mogoče doseči
na tašer način. Zmagati je razen pšašca mi je bila kaj, toda
je še vedno možna. Bilo bi neizmislno misliti - nas uči tovaš
Stalin - da bodo Nemci ziniti brez boja, zapustili en znan klio-
netični riše zemlje... Sovjetnikovim vojskam so zadnji tripi
udali, toda sovjetiki ni še premagan. Nemški okupatorji se in
bovarno upajo, prhajajo v prodorabde, se pokušajo vidžati
in obrambnih položajih in se sposobaj, da se zagnu v nove pu-
stovščine. Znač vidite, kakš v naših vstah ne more in ne sme
biti vrsta dobrednosti, brezdušnosti in poptičnosti.
Če si bomo dobro zprali v spomin to operacijo tovarša
Stalina, če bomo zagnali vse svoje sile, zagnali vse možnost, po-
vedaj organiziranost in disciplino na fronti in v zadnji, žele potem
komo izvojavali hordno zmagi nad sovjetnikom.

Univerzitetna knjižnica Maribor

16329

096003377

COBISS •

CENA 4 LIT